

A TÖRÖK BELPOLITIKÁRÓL

Egy elmaradt előadás helyett

Bevezetés

Június 20án jelen sorok szerzője előadást ígért a Magyar-Török Baráti Társaságnak, amelyet sajnos nem tudott megtartatani. Így írásban igyekszik kárpótolni azokat, akik hiába vártak rá.

Törökország geopolitikai helyzete

Számos elemzés született már Törökország jelenlegi válságáról. Ezek többsége vagy a török társadalom illetve a török politikai berendezkedés sajátosságaiban látja ennek fő okát, vagy pedig a tágabb régió, a Közel-Kelet kulturális sajátosságaival próbálja magyarázni a történeteket.

Nincs kétségünk afelől, hogy e magyarázatok mindegyike számos igazságot tartalmaz. Jelen elemzésünkben viszont az ország geopolitikai helyzetét, illetve az abban bekövetkezett változásokat vizsgálva teszünk kísérletet a válság folyamatának elemzésére.

1952, azaz az ország NATO csatlakozásától kezdve, Törökország negyedfél évtizeden át viselkedett geopolitikai exportórként. A volt Szovjetunió felzartóztatásának egyik kulcsállama volt. Az országot három oldalról is a Szovjetunió illetve valamely szövetségese (Bulgária és Szíria) vett körbe. Egyttal Törökország volt az egyetlen Fekete-tengeri hatalom,

amely nem tartozott a szovjet szférába. Ráadásul, a Fekete-tenger vízi úton csak az ország ellenőrzése alatt álló szorosokon volt megközelíthető. Ez lehetővé tette, hogy Törökország a lehető legmagasabb árat fizettesse geopolitikai helyzetéért. Ugyanakkor ez védelmet is jelentett az országgal kapcsolatos szovjet követelésekkel szemben.

Miután az ország 1963ban az EU társut tagja lett, megindult a török munkaerő exportja is Nyugat-Európa irányába.

Azország a nyolcvanas évek lözépén tudta e helyzetéből, s akkor lendületesen felfelé ívelő gazdaságból ereő hasznait maximalizálni. Mindezekkerl együtt a az EU tagsági kérelem elutasítása (1987) illetve a haldokló bulgáriai rezsimből a határon átszorított menekültek tömeges megjelenése hideg zuhanyként éreztette Ankarával, hogy lehetőségei korántsem akkorák, amekkorának véli őket. Ezt követően a nyolcvanas évek végén az ország gazdaságu és belpolitikai vlsgba sűlyedt, s kiderlt az is, hogy az 1984ben kitört délkeleti válság, a PKK most is húzódó fegyveres harca a török állammal szemben tartós folyamattá válik.

Ha ezeket a foyamatokat összevetjük a világpolitikai eseményekkel, az alábbiakat láthatjuk: 1987-1988 körülre vilássá vált, hogy a szovjet tömb átfogó strukturális válsában szenved, amely végső fokon gyógyíthatatlan betegséggé vált. 1989-re lezárult az irak-iráni konfliktus, amelyben Törökország

úgymond Irán "ellenlábasként" képviselte a világi berendezkedés sikeres mintáját.

Az ország mégsem rokkant bele a gazdasági mélyrepüléssel súlyosbított geopolitikai szerepvesztésbe. Ennek négy oka volt. Legközvetlenebbül az 1990-ben kitört iraki válság, amelyben Törökország, igaz átmenetileg, ismét nélkülözhetetlen geopolitikai játékosná vált. A másik, az a később tévesnek bizonyult elképzelés, miszerint a "török modell" alkalmas lehet arra, hogy a frissen (és váratlanul) függetlenné vált közép-ázsiai köztársaságok mintaállamává legyen. Szovjet hírszerzési források egyébként már 1979ben jelezték, hogy az Egyesült Államok mintegy "odaigérte" Közép-Ázsiát az akkor súlyos belpolitikai válságban, a szakadék szélén tántcoló Törökországnak. Politikai szempontból pedig a közel-keleti radiális iszlám mozgalmak hirtelen előretörése értéket fel az országot.

Ami a gazdaságot illeti, az 1990 után bekövetkezett változások körübelül egy évtizedre biztosították a török gazdaság működőképességét. Miközben a két ország politikai elitje is megdöbbenéssel nézte a folyamatot, az addig hagyományos ellenlábásoknak számító Törökország és Oroszország gazdasági virágzó kapcsolatokat építettek ki. Törökország ugyan kiszorult Közép-Ázsiából, de az orosz piac ezért átmenetileg bőségesen kárpótolta.

A kilencvenes évtized a török politikában a családok stabilizálódás ideje volt. Nem csak azért, mert visszatérthettek a politikai színpadra azok az erők, amelyeket az 1981. szeptember 12-i katonai hatalomátvétel leszorított a pályáról. A török politikai agenda fő céljai özöntenek továbbra is az EU-csatlakozás jelentette a fő prioritást. Ezt 1999 decemberében, a politikai pályája végéhez érő Bülent Ecevit utolsó miniszterelnöki ciklusában fogadta el az Unió. Még a csatlakozási tárgyalások 2005 októberében kezdtek, hogy alig egy év múltán már zátonyra is fussanak. Bár a folyamat hivatalosan nem zárult le, gyakorlatilag elvesztette a jelentőségét. A másik fő cél az 1990-es években az országban megerősödő, majd 2003 után hatalomra került iszlám mozgalom karanténban tartása, illetve a kurdok pacifikálása de egyúttal a politikai élettől távol tartása volt.

Törökország viszont, a kilencvenes évek végén tovább erősített a geopolitikai súlyából. Bulgária és Románia csatlakozásával a NATO majd az EU elérték a Fekete-tengeri régiót, Törökország ugyan kulcsfontosságú szereplő maradt, de immáron koránt sincs monopol helyzetben. Oroszország megerősödése, Grúzia és Ukrajna térdre kényszerítése pedig megmutatta, hogy meddig is ér a törökök takarója.

A szerepkeresés kényszerében

Amikor, hosszú várakozás után, 2002ben az AKP szinte ellenfél nélkül jutott hatalomra, 2008ig kellően hiteles politikát tudott olytatni. A EU csatlakozási tárgyalások ugyan megakadtak, ezeket azonban a legtöbben még csak átmeneti zökkenőnek tartották. Törökország hiteles nemzetközi szereplővé vlt, s úgy tűnt, ez a sikertörténetmegállíthatatlan lesz.

Az elsőrést a pajzson a később fiaskónak bizonyult 2008-as nagy persorozat (Ergenekon, Balyoz, KCK) jelentette. Mindezek ellenére az ország továbbra is élvezte a nemzetközi közösség, elsősorban az Obama adminisztráció bizalmát. az "arab tavasz" kezdetén az ország szintén megpróbált egyfajta mintaállamként szerepelni. Ez a politika, amelyet Ahmet Davutoğlu egxkori külügyminiszter majd miniszterelnök nyomán "neo-oszmanizmusnak" divat nevezni, átmenetileg az EU-nak is jól jött. A nehéz tárgyalópartner s problematikusnak ígérkező tagjelölt kívánatos partnernek tűnt a Balkán és Észak-Afrika pacifikálásban. A számításba mindössze csak egy hiba csúszott, éppen azok nem kértek belőle, akiket ezzel boldogítani akartak.

A kényszereredett világpolitikai vagy legalábbis regionális szerepkeresé azt eredményezte, hogy az ország szép lassan beleragadt a közel-keleti mocsárba. Elsősorban a szíriai eseményekbe.

Ami a bepolitikát illeti, a 2013ban kitört zavargások megmutatták, hogy az AKP és az új törökpolitikai elit helyzete kornsem olyan stabil, ahogy azt kifelé mutatni igyekeznek.

2013 után következett be az AKP első nagy átalakulása is. Konzervatív "iszlámdemokrata" néppártból technokrata jellegű hatalmi párttá vált.

Bár a akkor még miniszterelnök Erdoğan többször kifejtette az amerikai elnöki kormányzás iránti csodálatát, 2014 után, immár köztársasági elnökként neki is látott a megvalósításának. A 2016 július 15-i hatalomátvételi kísérlet megnyitotta az utat a népszavazásos alkotmánymódosítás lehetősége, s a közvetlen elnöki kormányzás bevezetése irányába. Az AKP, Binali Yıldırım miniszterelnöksége alatt, hatalmi pártból gyakorlatilag az elnököt támogató tömegmozgalommá alakult.

Útkeresés: A neo-oszlanizmustól a neopatrionális kísérletig

A 2013 tavaszán kitört elemi erejű elégedetlenség látszólagosan csak szimbolikus kérdések köré csoportosodott. Az akkor még kormányfő Recep Tayyip Erdoğan İstanbul egy szimbolikus terének, a Taksim térnek átrendezésének kísérletével állt elő. Terve szerint külső formájában helyreállították volna a tér közepén található Tüzérlaktanyát (*Topçu Kışlası*), amelyben bevásárlóközpontot alakítottak volna ki. Ezért feláldozták volna a Sétálópark (*Gezi Parki*) egy

részét, illetve újjáépítették volna az elavult Atatürk Kulturális Központot. Az újjáépített épület egyébként szimbolikus jelentőségű volt. Innen indult II. Abdulhamid szultán sikertelen ellenforradalmi kísérlete, amely végül a szultán bukásához, és az ifjútörökök végső hatalomátvételéhez vezetett. Az elégedetlenséget fokozta a harmadik Boszporusz-híd elnevezése is. Yavuz Selim szultán valóban egyike volt az orszmán állam legnagyobb hódítóinak, de vallási politikája vörös posztónak számít az ország legnagyobb felekezeti kisebbsége, az aleviták szemében. A felháborodást kiváltó harmadik ok, aztcán át történő alkoholforgalmazás korlátozása (este 10től reggel hatig) véleményünk szerint jelentéktelen ürügy volt, elvégre számos nyugati ország, így hazánk is, ismer hasonló szabályozást.

Az elégedetlenség ekkor még könnyen lecsillapítható lett volna, azonban a kormányfő hajthatatlannak bizonyult. A tömegnek ugyanis nem voltak sem kifejezett célja sem igazi vezetői. Ugyanakkor, éppen hajthatatlanságának köszönhetően, Erdoğan fokozatosan szemberkerült saját pártja kiemelkedő vezetőivel, elsősorban Abdullah Gül köztársasági elnökkel. Később a kegyvezetettek közé került Erdoğan egykori rettenthetetlen híve Bülent Arınç volt házelnök is.

A neopatrimoniális rendszer kísérlete

Amikor 2014 őszén Erdoğan köztársasági elnökké vált, már nem titkolta, hogy célja az elnöki rendszer bevezetése. Ezt akkor a török alkotmányos helyzet nem tette lehetővé.

A következő válságos pontot 2015ös választások jelentették, amikor az alkotmánymódosításra készülő kormánypárt kormányzati többséget sem volt képes megszerezni. Erre csak a novemberre kitűzött új választások után került sor.

A rendszert, amelyet Erdoğan ekkor felkínált, a politikatudomány szakirodalomban *neopatrionalizmus* néven ismerjük. A Bertrand Badie és Sami Zubaida által leírt rendszer a közel- és közép-kelet hatalmi viszonyait jellemzi. Ennek lényege, hogy a formálisan működő nyugati(as) intézményrendszer tényleesen alárendelődik egy személyes vezetőnek (*zaím*), aki – a megfelelő játékszabályok betartása mellett – azt egyszemélyben irányítja. Az államfő, mindezek ellenére, nem korlátlan úr. Létezik alkotmány, léteznek alkotmányos szervek, s a vezető (legyen uralkodó vagy elnök) köteles betartani a támogatóival kötött társadalmi szerződéseket (ezek formája a régi arab terminussal leírt *mubájaa*), amelynek résztvevői az államapparátus, a hadsereg és a társadalom különféle csoportjai. A választások voltaképpen e társadalmi szerződés megerősítései.

Törökországban ez a kísérlet megbukott. Az alkotmányos, intézményesült államiság keretei ezt eleve nem tették

lehetővé. Emellett Törökországban létezik egy "örök zaím", Mustafa Kemal Atatürk. Bár a rendszer igyekezett elhalványítani kultuszát, az mindezek mellett törtetlenül él, mind napjainkig.

A neopatrimonializmus átmeneti győzelme és a sztratókrácia

Amikor 2016. július 16-án megbukott az eleve hamvába holt puccskísérlet, Erdoğan számára megnyílt az út a hön áhított elnöki irányítás felé. Ennek alapvető pszichés motívumát az jelentette, hogy a török lakosság, több keserű tapasztalat után, zsigerileg félt, s ma is fél a hadsereg belpolitikai szerepvállalásától. 1960 és 2000 között a török hadsereg, éppen az "örök zaím" öröksége nevében, fenntartotta magának azt a jogot, hogy szükség esetén beavatkozzék a belpolitika menetébe, Ennek legtragikusabb példája az 1981. szeptember 12-i hatalomátvétel volt, melynek sokkját a török társadalom a mai napig nem heverte is. Az ekkor elfogadott alkotmány pedig szinte a mai napig megkötötte a török belpolitikát. Így Erdoğan kivételes lehetőséget kapott elképzelései megvalósításához. A Yenikapı gyűlést követően Erdoğan valóban megkapta a nemzet vezetőjének és az alkotmányosság védőbástyájának szerepét. Hivatalosan ugyan nem, de ténylegesen megvalósult a neopatrimonialis hatalomgyakorlás lehetősége. Erdoğan azonban tovább lépett.

Fethullah Gülen

Erdoğan eleve Fethullah Gülen, Pennsylvábiában élő török hitszónokot vádolta meg a puccskísérlet szervezésével.

Gülenről valóban nem sok jót tudunk elmondani. A közársasági kor első éveiben már Kemállal szembehelyezkedő Bediüzzemán Sait Nursi követőjéből vált a jelenleg is kormányzó *Adalet ve Kalkınma Patrtisi* egyik ideológusává és hátéremberévé, aki valóban célul tűzte li, hogy egy iszlamiszta világhálózatot hozzon létre. Világi egyetemet nem végzett, ugyanakkor hálózata az egész világon jelen van. Gyakori módszere, hogy politikai segítségéért cserében némi "támogatást" (*himmet*) követel híveitől. Törökországban több egyetemet is fenntartott, ezek közül az egyik leghíresebb az istanbuli Fatih Egyetem volt. Módszerei között ugyanakkor a fegyveres erőszak nem szerepelt. Azt, hogy hívei nagymértékben behatoltak a török államigazgatás, hadsereg és rendvédelmi erők kötelékébe, jószerivel mindenki tudta. Hívei 2013. december 13. után próbáltak meg először nyíltan fellépni a kormány ellen, amikor az emberei által irányított rendőrpáncsnokságok sorra idézték be az AKP és családtagjaik korrupcióval vádolt tagjait. Ez az akció hamarosan elbukott.

Nursiról, és a tőle gyakorlatilag rég függetlenné vált Gülen viszont fennen hirdették, hogy a maguk által elképzelt és megvalósítani kíván iszlám államot tökéletesen összeegyeztethetőnek tartják a modern tudományokkal és a

demokráciával. Tekintve, hogy elképzeléseiket nem volt még lehetőségük kipróbálni, így ez – szerencsére – szavakban maradt. Gülen mozgalmának fő eszköztára a békés beszivárgás volt. Az országon kívül, olyan üzleti és szociális hálózatok kiépítése, amelyek formálisan beépültek az adott állam rendjébe, igyekeztek független vállalkozóként működni, ha lehetett, az állampolgárságot is fevlették. Ezzel párhuzamosan a szervezet nem csak tagjait támogatta, de iskoláiban – általában hátrányos helyzetű – fiatalok oktatásával és pályára segítéseével próbáltak maguknak tömegbázist kiépíteni. Szállodák, éttermek mellett, iskolák s gyakran egyetemek (például az istanbuli Fatih Egyetem) váltak bázisaikká. Kifelé az iszlám barátságos arcát mutatták, de elváfták, hogy az általuk helyzetbe hozottak támogassák a mozgalmat. Ennek a támogatásnak a neve *himmet* (táogatás), amely anyagiak mellett protekcionizmusban és a hálózat tovább építésében is megnyilvánult. Törökországban, az üzleti élet mellett az értelmiség is a fegyveres erők is célcsoportjaik voltak, mégpedig komoly sikerekkel. Ezzel párhuzamosan a török szolgálatok is kiépítették a maguk ellenhálózatait. Ennek alapját nem föltétlenül titkosszolgálati ügynökök jelentették. Legalább ennyire fontosak voltak az államilag ellenőrzött imámok, s rajtuk kívül sajtóakkreditációval működő újságírók és diákok is, akik úgymond "segítettek" Törökország helyzetét a számukra megfelelő színben láttatni.

Gülen és hálózata Törökországban gyakorlatilag már 2013ban vereséget szenvedett, ugyanakkor a nagy leszámolásig még máfél évet kellett várni. Ezt jelezték a nagy perek, amelyeket később részletezünk. 2013. december 17én, egy ügyészégi operáció során közel száz főt tartóztattak le korrupció gyanújával. Erre válaszul, december 25én egy újabb akció során a török főügyészség azokra mért csapást, akik szerint, gülenistaként a korábbi akciót végrehajtották. Ez volt Gülen szervezetének első, országos jelentőségű veresége. Ezt követte a 2015 júliusi, hamvába holt katonai hatalomátvételi kísérlet, amelynek nyomán a kormányzat már nem csak Gülán terrorristává nyilvánított szervezetével (FETÖ - *Fethullahcı Terör Örgütü*), de az ellenzék más erőivel is megkísérelt egyszer s mindenkorra leszámolni. A fő jelszó a demokratikus berendezkedés megvédése volt. Ennek értelmében fogadték el a rendkívüli állapot (*olağanüstü hal* = *OHAL*) bevezetésén, amely kiemelkedő felhatalmazást adott az ügyészségek és a rendvédelmi szerveknek.

A közel egy éve folytatott leszámolási hullám vége még nem látható. A két vezető ellenzéki napilap, a *Cumhuriyet* és a *Sözcü* több újságírója van, immár közel egy éve, előzetes letartóztatásban. Ezrével bocsjtottak el értelmiségieket, két éhségstrájkoló tanárt is őrizetbe vettek.

A személyi partokrácia kiépülése

A 2017 áprilisi népszavazás formális tétje, a 2016 júliusát követően létrejött politikai helyzet megerősödése volt. Eredményképpen viszont egy, pártjához (AKP) kötődő és a végrehajtó hatalmat tözvetlenül ellenőrző személyes hatalmom kiépülésének lehetősége volt, s ennek tágabb perspektívái már túlmutatnak akár neopatrimoniális rendszeren is. Az elnök nem csak a végrehajtó hatalmat vette a kezébe, dde egyúttal új ideológiai politikai mintaképeket keres.

Ami a népszavazás eredményét illeti, nem csak az esetlegesen felmerülő kétséges eredmények számítanak. Az AKP elvesztette az ország nagyvárosak zömét, köztük a korábban Erdoğan által a saját bázisának számító Istambul, de a fővárost, Ankarát is.

Atatürk és Abdühamid, harc a példaképek között

Említettük, hogy Kemál Atatürk figurája nem kitörölhető a török nemzet emlékezetéből. *Országalapító, államalapító, társadalomalapító hős*, akit legfeljebb, a George Washingtonnal lehet egy napon említeni. Ugyanakkor már az ötvenes évek óta felmerült a török közgondolkodásban, hogy az ő ellenlábasként emlegetett II. Abdülhamid is találja meg a maga méltó helyét a török történelmi emlékezetben. Történészként nehezen tudnánk ennel ellent mondani. Abdülhamid nagy uralkodó volt, nem rajta múlt, hogy feladata a

történelem kerekének visszafordítása lett volna. Nem tehetette meg, de rajta kívül senkinek sem adatott meg az a tehetség.

Nagyobb gond, hogy a mai török propagandában már-már hősként említik. Mi több. Amikor a mai török köztársasági elnök úgy beszél Auguste Comte (1789-1857) francia filozófusról, mit "kétséges" elemről, akkor eszünkbe kell jusszon, hogy tanítványai között ott szerepelt Ahmet Rıza (1859-1930), a második ifjútörök forradalom eszmei vezére. Továbbá, hogy a Comte után létrejött "pozitivistá mozgalom" az 1908-ban bekövetkezett ifjútörök forradalmat (amelynek tragikus vége még korántsem látszott), saját eszméi diadalának tartotta, s ekképp ünnepelte. Következésképp, az elnöki utalás, nem csak a köztársaság, de az úgynevezett "második alkotmányos monarchia" (1908-1914) korszakát is céljaul vette.

A megerősödő ellenzék

A népszavazási kudarc, az első hetekben szétzilálta az ellenzéket. A köztársasági néppárt több vezető politikusa lemondott, s ismét kiéleződtek az egykori pártelnök (Deniz Baykal) és a mai párvezető Kemal Kılıçdaroğlu ellentétei. A korábban passzívnak tűnő Kılıçdaroğlu ájabban "igazságmenetekkel" (*adalet yürüyüşü*) igyekszik az ellenzéki elégedetlenségnek szervezetten hangot adni. Ez alkalmas arra, hogy a nagyvárosok elégedetlen, főképp értelmiségi tömegeit mozgósítsa, de tágabb körben nem hat, s kérdéses, hogy ez a

lendület elegendő lesz-e a 2019ben esedékes
elnökválasztásokig.

Az *ortadirek* lázadása

Amikor Erdoğan hatalomra került, azt ígérte, hogy a török
alsó kispolgárság *ortadirek* vágyait teljesíti be. Számos
elemző felhívta már a figyelmet, hogy ez a réteg, amely
valamikor a nagyvárosok periferiáin, illetve a vidéken élt, az
utóbbi időkben megszállta a nagyvárosokat.

Ami a török *ortadirek* mibenlétét illeti, két kritériummal
írhatjuk le: Életmódjában konzervatív, megélhetésében
általában kisvállalkozozó, illetve a nyugati fogalmak szerint
"self-employed". Szociálisan az egykeresős, általában három
gyermekes családmoddal jellemző rá. Az AKP korszak
meglehetősen tudatosan felépített pláztársadalma ezt a
réteget a fogyasztás, jószerivel egy koraszülött jóléti és
fogyasztói társadalom irányába lökte. Az utóbbi idők
gazdasági nehézségei azonban szembesítették ezt a réteget a
sokszoros túladósodás rémével. Márpedig ez kiábrándítóan
hatott.

Legalább ennyire kiábrándítóan hatott az archaikus török
társadalomban, főlépp kisvárosokban jellemző hagyományos
társadalmi szerkezet válsága. Aki egy anatóliai kisvárosban
él, szembesül azzal, hogy a számos város életének nagy részét
vallásos alapítványok mozgatják. Ezek a hálózatok mindinkább

szembekerülnek azzal, hogy a kormányzat ugyan a javukat akarja – de nincs már mit adjanak. Így minél erősebben kezdenek a kormányzat jobboldali ellenzékévé válni. Nem véletlen, hogy töő, korábban a kormánypárt politikai ellenzékének tartható város egyértelműen *nmmel* szavazott az alkotmánymódosításra.

Errefelé nem hatnak az istanbuli megaprojektek, legfeljebb a rohanó infláció. Az az infláció, amely minimálbér az év elején meghirdetett emelése hatvan százalékát már rég elvitte.

A délkkeleti geopolititika kísérlet

Közismert, hogy az "arab tavasz" első pillanataitól kezdve Törökország igyekezett proaktív szereplőként fellépni a közel-keleti térségben. Ez jól illeszkedett Ahmet Davutoğlu török külügyminiszter, majd miniszterelnök "stratégiai mélység" politikájához, amelynek értelmében a nyugatos kapcsolatok mellett, Törökország természetes geopolitikai játéktere az egykori oszmán kelet. A fő célpont elsősorban Egyiptom volt, ahol azonban a helyi sztratokrácia Szíszí tábornok vezetésével gyorsan helyreállította a neopatrimoniális rendszert.

Az ekkor még szinte korlátlan támogatást élvező török külpolitikai törekvések következő fő célpontja Szíria lett. A papírformát tekintve, teljes joggal. Törökország sikeresen építette ki kapcsolatait az észak-iraki kurd autonómiával, illetve, átmenetileg, mga mellé állította az évtizedek óta elégedetlenkedő kurd kisebbséget. Különösen, hogy kurd

lakosság nem csak nemzeti jogaiért harcolt, de az ország egyik legvallásosabb rétegeként az AKP egyik természetes szavazóbázisául is szolgált.

A kutarc árnyát mégis elővetette több tényező: Az első, hogy - szemben a térség más országaival - Szíria etnikai és főképp felekezeti mozaik volt, s a szunnita felkelők radikálisai szinte magától értetődően szorította e kisebbségeket, alevitákat, drúzokat, s főképp a keresztényeket, Aszad rezsimje mögé. Így Aszad nem csak a régi, apjától örökölt katonai és titkosszolgálati hatalmi bázisára és az őt támogató középosztályra támaszkodhatott, de rájuk is. Így következett be, hogy minden meggyengülése ellenére, Aszad sosem veszítette el támogatói bázisát, s szinte folyamatosan meg tudta tartani az ország lakható részének közel felét.

A másik, hogy Törökország nem mérte fel e hatalmi mozaik tényleges erőviszonyait. E téren különösen a kurdok erejét és befolyását becsülte alul.

Nem minden keserves tapasztalat nélkül, Törökország eleve ellenségesen kezelte a szíriai kurdokat, akik így értelemszerűen szembekerültek vele. Még súlyosabban esett a latba, hogy - szemben az iraki példával - nem működött együtt a Szíriában megjelenő, nála erősebb játékosokkal, főképp az Egyesült Államokkal és Oroszországgal. Így szükségképpen ragadt bele a szíriai mocsárba.

Szövetségesek nélkül, voltaképpen a saját önjáró politikáját követi, egy olyan helyzetben, amelyben világhatalmak is csak a legnagyobb óvatossággal mernek fellépni. Ennek lényege, hogy mindenképpen megakadályozza egy önálló kurd politikai entitás létrejöttét szíriai határai mentén. Ezzel együtt, Szíriában, Oroszország mellett, az Egyesült Államokkal is szembekerült.

Időközben Törökország aktív részesévé vált a katari konfliktusnak is. Ez a kis városállam nyugaton ugyan mosolypolitikát folytatott, de régóta ismert volt az a szerepe, amelyet az iszlám radikalizmus finanszírozásában játszott. Törökország így szembekerült azokkal az Öböl-menti arab országokkal, amelyekkel évek óta igyekezett kapcsolatait szorosabbra fonni. Igaz, Katart, közzismerten az Egyesült Államok is támogatja, s ezzel Törökország látványosan Amerika mellé is állt.

A "Rıza Sarraf-ügy"

2016. március 19én Miami-ban őrizetbe vették a már a 2013 decemberi akcióban érintett, átmenetileg le is tartóztatott iráni születésű török üzletembert, Rıza Sarrafot, aki többek között Irán javára folytatott pénzmosással gyanúsítanak. A letartóztatási parancsot Pret Bharara dél New Yorki-ügyész adta ki, akit cserébe a török hatóságok a Gülen nevével fémjeljett mozgalommal való együttműködéssel vádoltak meg. Ezt

követte az idős Mehmet Hakan Attila, az egyik legnagyobb török állami bank, a Halkbank vezetőhelyettesének ugyanabban az ügyben bekövetkezett őrizetbe vétele (2017. március 27.) Erdoğan amerikai látogatása során a fő török követelések egyike, Gülen kiadatása mellett) az ő szabadlábra helyezésük volt. E látogatás során következett be az a baljós incidens, amelynek során a török követség biztonsági emberei összetörték a követség előtt tüntetőkkel, akiknek egy jelentős része a szíriai kurd gerillamozgalom (PYD) támogatója volt. Ezzel a Törökország és a Trump adminisztráció között sikeresen induló tárgyalások eredménytelenné váltak.

A török fél erre deklarálta, hogy, ha Gülen három hónapon belül nem tér haza, akkor megfosztják török állampolgárságától. Az ellenzéki sajtó ezt úgy értelmezte, hogy a török kormányzat jószereivel zöld utat biztosított Gülen meneküléséhez.

A jelenlegi helyzet

Törökország, a helyzet képlékenysége ellenére stabil. Nem várható sem katonai beavatkozás (az ország geopolitikai helyzete minden tényezőt az ország stabilitásához fűz), s nincs polgárháborús veszély sem. Ugyanakkor a közép- és hosszútávú jövő egyelőre kiszámíthatatlannak látszik.

